

יד
מהרי"ע

שערי יצחק

השיעור השבועי

מפי מרן הגאון
הרב יצחק רצאבי שליט"א
פוסק עדת תימן

נמסר במוצש"ק
האזינו – דרשת שבת שובה
תשרי ה'תשפ"א ב'של"ב
בבית המדרש "פעולת צדיק"
בני ברק

לק"י

נושאי השיעור:

שלוש שאלות בדקדוק לשון הגמרא מסכת ברכות דף יב ע"ב, בעניין אמירת המלך הקדוש והמלך המשפט בעשרת ימי תשובה.

סיבה נוספת למה אבותינו נע"ג נהגו לתקוע בשופר הארוך והמסולסל של דישון למצות תקיעת שופר.

תשובות לשאלות דלעיל על דברי הגמרא בברכות שם.

הוספת דברים בעניין הפסוק וחפרה הלבנה ובושה החמה, והתייחסות למשתמשים בתאריך הלועזי במקום בתאריך העברי.

סיפור מהחפץ חיים אשר בירך בחור שיזכה להישאר בלימוד, ובעניין הבקשות שאנו מבקשים כגון חיים ופרנסה וכו' שאינם דברים רוחניים.

השלמה בעניין כתיבת אדר הראשון או אדר השני בכתובות ובגטין.

האם ראוי להשתמש במושג 'חוזרים בשאלה', והסיבה לאלו שיש להם שאלות באמונה.

השלמה בעניין עין תחת עין – ממון, כי מחוץ לתשלום הממון יש צורך שימחל לו.

פיטום הקטורת או אמירתה אינה סתם סגולה לעצירת המגפה, אלא שיש בה כוח רוחני לעורר לחזרה בתשובה ולחרטה.

דברי מרן שליט"א בשבח הקובץ החדש דברי חפץ חלק ט"ו – תשרי התשפ"א בשל"ב.

כל הזכויות שמורות

יוצ"ל ע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

טלפקס: 03-5358404. נייד: 050-4140741

דוא"ל: yad@maharitz.co.il

להאזנה לשיעור דרך הטלפון:

קול יהודי תימן – 072-33-23-642 שלוחה 6

מספר השיעור בדיסקים ובקו "קול יהודי תימן" – 562

לשמיעת השיעור במערכת קול הלשון – 03-6171031

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו היקר הרב יואל בן הרב אורי כהן הי"ו,
ולהצלחת נ"ב ספיר בת רבי דוד שתחי', ללידה קלה בזמן ושהעובר יצא בריא
ושלם, ולהצלחת הילדה אילה בת הרב יואל שתחי'.
המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונזק יצילם, וימלא
כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, ויכתבם בספר מחילה וסליחה וכפרה, אכ"ר.

בשם רחמן.

השיעור מוקדש להצלחת ידידנו היקר הרב יואל בן הרב אורי כהן הי"ו, רב פעלים לתורה ולתעודה, ולהצלחת נר"ב ספיר בת רבי דוד שתח"י, ללידה קלה בזמן ושהעובר יצא בריא ושלם, ולהצלחת הילדה אילה בת הרב יואל שתח"י.

המקום ברוך הוא ירצה נדבתם, ויברך מעשי ידיהם, ומכל צרה ונוק יצילם, וימלא כל משאלות ליבם וליבכם לטובה, ויכתבם בספר מחילה וסליחה וכפרה, אכ"ר.

שלוש שאלות בדקדוק לשון הגמרא מסכת ברכות דף יב ע"ב, בעניין אמירת המלך הקדוש והמלך המשפט בעשרת ימי תשובה.

בגמרא במסכת ברכות [דף י"ב ע"ב] מובא כך, אמר רבה בר חנינא סבא משמיה דרב, בכל השנה כולה אדם מתפלל האל הקדוש, מלך אוהב צדקה ומשפט, חוץ מעשרה ימים שבין ראש השנה ויום הכפורים שמתפלל המלך הקדוש והמלך המשפט. ורבי אלעזר אמר, אפילו אמר האל הקדוש, יצא. שנאמר [ישעיהו ה', ט"ז] וַיִּגְבַּהּ יְיָ צְבָאוֹת בְּמִשְׁפָּט וְהָאֵל הַקָּדוֹשׁ נִקְדָּשׁ בְּצִדְקָה. אימתי ויגבה י"י צבאות במשפט? אלו עשרה ימים שמר"ה ועד יוה"כ. וקאמר האל הקדוש. לכן ר"א חולק על רב וסובר שהדבר אינו מעכב, ויצא יד"ח גם אם אמר האל הקדוש, ומובן שהוא הדין לגבי המלך המשפט.

מאי הוה עלה? מהי המסקנא לדינא? אמר רב יוסף, האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט. רבה אמר, המלך הקדוש והמלך המשפט. והלכתא כרבה.

זהו יסוד כל עניין השינויים בתפילה בעשרת ימי תשובה, ובראשונים ובאחרונים ישנם כאן 'מים שאין להם סוף', לגבי כל פרטי העניין הזה, לא ניכנס לכך כעת, רק לממה שנפסק להלכה ולמעשה, כי הדבר הוא לעיכובא. לגבי האל הקדוש, זה ודאי. אבל לגבי המלך המשפט, כידוע עפ"י תשובת הרמב"ם האומר כי אם הזכיר 'מלך' בעשרת הימים האלה יצא יד"ח, ודייקנו שהרמב"ם סובר כדעת רבינו יונה, שכל

העניין הוא לעיכובא רק לפי אלה הגורסים בחתימת הברכה בא"י אוהב צדקה ומשפט, אבל אם גורסים 'מלך' כל השנה, ועכ"פ מי שאמר כך בעשרת ימי תשובה, יצא ידי חובה, כי העיקר שהזכיר 'מלך'. לא יהא אלא ספק, וספק ברכות להקל. וישנו פתרון, זאת עיצה, לחזור בהרהור. כפי שמוכח מדברי הרמב"ם, כי גם בתפילת שמונה עשרה מועיל הרהור. אמרתי זאת בקצרה, אבל הדברים רחבים, ולא כעת הפנאי ועיין שיעור מוצש"ק נצבים וילך ה'תשע"ד, ומוצש"ק וישלח ה'תשע"ה, ומוצש"ק מטות ה'תשע"ח, ומוצש"ק בהעלותך ה'תש"פ, ועוד מקומות].

ברצוני לעמוד כאן רק על כמה דברים חדשים, לכאורה ישנם כאן כמה דקדוקים שצריכים להבין בלשון הגמרא.

ראשית, מה הפירוש 'כל השנה כולה' אדם מתפלל וכו', לכאורה המלה 'כולה' מיותרת. היה צ"ל, כל השנה אדם מתפלל וכו'. מה המלה 'כולה' באה לרבות?

שאלה שנייה, למה מביאים בדברי רב, שני חלקים. מה אומרים כל השנה, ומה אומרים בעשיית. כביכול ישנו נדון על כל ימות השנה, מה להגיד. הרי ישנה כאן מחלוקת בין רב לבין ר"א לגבי עשיית, ר"א אומר שהדבר אינו מעכב ורב אומר שזה כן מעכב, א"כ זה מה שהיה צריך להגיד, שבעשיית במקום האל הקדוש תאמר המלך הקדוש, אבל לא לבוא להגיד לי בהתחלה מה אומרים בכל ימות השנה, כי בכך משמע שיש בכך כביכול ספק, והדבר השני שבאים להגיד זה איך לומר בעשיית. אבל לכאורה, בכל ימות השנה אין נידון, לא זהו הנושא.

שאלה שלישית, הגמ' מביאה שר"א מביא ראיה לדבריו שזה לא מעכב מן הפסוק, אבל הגמ' לא מסבירה מה עונה על כך רב, הסובר שחובה להגיד דוקא המלך הקדוש המלך המשפט. לכאורה, ישנו פסוק מפורש הסותר אותו, והגמ' אפי' לא שואלת, מה רב יענה על

שערי יצחק – השיעור השבועי

צורה של נחש. לא כמו שופר של איל, שיש לו שני חלקים. לשופר של דישון, יש צורה של נחש. א"כ כיון שהזוה"ק קורא לזה 'חויא בישא', בכדי לבטל את הכח של הנחש הקדמוני המקטרג עלינו, לכן עושים משהו מקביל. הרי הנחש הקדמוני דיבר לשון הרע על הקב"ה, וכעת הוא מדבר עלינו לשה"ר, מקטרג עלינו, לכן בכח השופר לבטל את כוחו, ולסייע בידנו לצאת זכאים במשפט של ראש השנה.

זאת חוץ מכל הטעמים האחרים שדיברנו ועיינ שיעור מוצש"ק נצבים התשע"ב, ומוצש"ק כי תצא ה'תשע"ד, שקולו צח ומחריד, ושקרני הכבשים בתימן היו קטנים, ולא היו ראויים לתקיעה.

דבר כזה ישנו בפסוק [במדבר כ"ז, ג'] אָבִינֹן מֵת בַּמִּדְבָּר, לגבי צלפחד, ישנו שם טעם זרקא, והזרקא זה בדיוק הצורה של השופר. בספרים, הצורה היא כך ֹ, אבל בספרי הקדמונים יש לו צורה קצת אחרת. שם הוא שוכב, אצלם הוא עומד, כמעט דומה. זה כמו סימן שאלה, כפי שמצוי היום בספרים. וכתוב שזה בא לרמז, שהוא מת בעטיו של נחש. הארכתיו על כך בס"ד בנפלאות מתורתך [שם בפ' פינחס, דף רכ"ז רכ"ח]. 'כי בחטאו מת', מה היה החטא שלו? יידבר העם באלהים ובמשה'.

שאלה מהקהל: מה זה קשור?

תשובת מרן שליט"א: בנות צלפחד רצו להגיד, שהוא לא היה בעדת קורח, אלא 'כי בחטאו מת', הוא דיבר לשון הרע אבל לא השתתף בעדת קורח. תעיינ בנפלאות מתורתך שם.

בכל אופן, לגבי העניין הזה של צורת הנחש, אמנם הנחש קצת מתפתל בצורות אחרות, אבל עכ"פ זה יותר דומה לנחש מאשר השופרות האחרים.

תשובות לשאלות דלעיל על דברי הגמרא בברכות שם.

לגבי השאלות שדיברנו לעיל, חלק מהם מעורר גם בספר סמיכת חכמים, וגם בספר מילי דברכות [על הגמ' שם], ויש להם לכך תשובות.

כך. עכ"פ אין שום תשובה והסבר בגמ', על הדבר הזה. מה הוא עונה על זה? הרי כתוב במפורש, ויגבה י"י צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה, א"כ רואים שאפי' בזמן שהקב"ה מתרומם במשפט, שזה עשרת ימי תשובה או כמו עשי"ת, הרי בפסוק שם בישעיה לא מדובר על עשי"ת אלא על עניין זמן שהקב"ה עושה דין ברשעים, אבל מובן כי גם כאשר הקב"ה שופט, בכל זאת הוא נקרא 'האל הקדוש'. לכאורה אין על כך תשובה, והגמ' אפילו לא שואלת.

סיבה נוספת למה אבותינו נע"ג נהגו לתקוע בשופר הארוך והמסולסל של דישון למצות תקיעת שופר.

לפני שנמשיך, נראה את מאמר הזוה"ק בפרשת וירא [דף קי"ד ע"ב], תא חזי, כתיב [תהלים פ"א, ד'] תִּקְעוּ בַחֲדָשׁ שׁוֹפָר בַּפֶּסֶח לְיוֹם חֲגֻנוּ, דאתכסיא סיהרא. השכינה נקראת 'לבנה', השכינה מתכסה, דהיינו שעוטף אותה דינים. דהא כדין שְׁלֵטָא האיי חויא בישא, ויכיל לְנִזְקָא עלמא. מתעוררים קיטרוגים, 'חויא בישא' – הנחש הרע, והוא יכול לגרום נזקים. וכד מתערי רחמי – כאשר מעוררים רחמים – סלקא סיהרא ואתעברת מתמן, ואיהו אתערבב ולא יכיל לשלטאה, ואתערבב דלא יתקרב תמן. השטן מתערבב, ולא יכול לשלוט.

ועל דא ביום ר"ה בעינן לערבבא ליה, כמאן דאתער מְשִׁינִתִּיה ולא ידע כלום. כמו אדם הקם מהשינה, שהוא עדיין מבולבל. השטן התבלבל, הוא לא יודע ימינה או שמאלה. כך לגבי ראש השנה.

ביום הכפורים בעינן לנייחא, ולמעבד ליה נייחא דרוחא בשעיר דקרבינ ליה – נותנים לו את השעיר המשתלח – וכדין אתהפך סניגוריא עליהו דישראל. כעת הוא דוקא בא לטובתינו.

מאת ה' עלה לי רעיון, כי חוץ מכל הדברים שדיברנו בעבר, למה אבותינו נע"ג העדיפו את השופר של דישון, יש לכך טעם נוסף, כי יש לו

להעמיק שם מה בדיוק התשובה, או שחסרים שם כמה דברים, כי לא כ"כ מוסבר העניין.

[אחרי השיעור, הישגתי את הספר חשק שלמה. זה ספר ישן. הוא לא על הגמרא, אלא פירוש על ספר ישעיהו למה"ר שלמה הלוי, דף י"ו. ושם העניין בהרחבה ומובן היטב, כי במעם לועז הובא בקיצור נמרץ.

יסוד התירוצו שלו, שלפי רבה בר חנינא הפסוק בישעיהו לא מדבר "באותם הימים". כוונתו לא מדובר בעשרת ימי תשובה. וזה לשונו, נראה לי כי המלך המשפט, נקרא למי ששופט לאומות העולם, כי בא לשפוט את הארץ. והמלך הקדוש, על שהוא שופט לעמו ישראל, כי בקרוביו יקדש, ויתקדש שמו. ולכן נקרא מלך. ולפי זה הפסוק אינו מדבר באותם הימים. ור' אלעזר לא הבין זה, אלא שזיגבה י"י צבאות במשפט' מדבר באותם הימים, ואז אומר ש'האל הקדוש נקדש בצדקה' שמתנהג עם העולם בחסד אל ובצדקה. ורב יוסף כמו כן ס"ל כסברא שניה, ורבה כסברא ראשונה.

ובמדרש תנחומא שסמוך לזה מבאר זה, כי המשפט מדבר באומות העולם, והצדקה בישראל. ויתורץ עם זה מה שנשאלתי כמה פעמים איך אנו אומרים בימים הנוראים שה' ית' מלך המשפט, והלא הוא מתנהג עמנו ברחמים ונתן לנו מצות שופר וזו הכיפורים וימינו פשוטה לקבל שבים.

אמנם לידועים חן, משפט הוא רחמים, והיינו צדקה בבחינות השונות עכ"ל הספר חשק שלמה.

ברם חושבני, כי התשובה העיקרית והאמיתית לכך היא כדלקמן. הרי בנוסח של ז'בכך יתקדש שמך וכו', לפני החתימה אנחנו אומרים כך, ונאמר ויגבה י"י צבאות במשפט והאל הקדוש נקדש בצדקה, ברוך אתה ה' המלך הקדוש. הרי אנחנו מביאים את הפסוק הזה, בכדי לסיים כמין חתימה סמוך לחתימה, ובכל זאת אומרים 'המלך הקדוש'. שמע מינה שאנחנו לא

בספר סמיכת חכמים כתב כך, יש לדקדק טובא. חדא, למאי נפקא מינה אמר רב כל השנה כולה, ואמר ג"כ חוץ. היה לו למימר רק במאי דפליגי. למה צריך להגיד את הרישא, הרי זה מיותר. תגיד את הנקודה העיקרית, במה אתה חולק על רבי אלעזר? שבעשרת הימים מתפללין המלך הקדוש והמלך המשפט. אטו לא ידעין מה מתפללין כל השנה כולה, ונוסח התפילה אתא לאשמועינן? וכי הוא בא להגיד לנו את נוסח התפילה?

ועוד, מאי כפל לשון, כל השנה כולה, והיה די לומר כל השנה. המלה 'כולה' היא לכאורה מיותרת. הוא שואל עוד שאלות נוספות, ומתירן איזה תירוצו קצת בדרך רמז. גם בספר מילי דברכות ישנו תירוצו נוסף.

אבל ברצוני לומר בעז"ה יישוב אחר לשאלות הללו, מה שנראה לי יותר מתקרב אל הפשט, דברים שיותר נדבקים לעניין, בלי דחקים.

לגבי השאלה השלישית, הם לא דנו בה כלל, מה יענה רב לשאלת ר"א, לכאן' אולי הגמ' לא שואלת את השאלה כיון שמבינים שזהו דבר פשוט, אשר כל אחד יכול להבין מעצמו. לכן הגמ' לא שואלת, כי אולי אלו שני דברים, זיגבה י"י צבאות במשפט', ברישא זה משפט, אבל בסיפא, 'והאל הקדוש נקדש בצדקה', זהו דבר אחר.

אולם הדבר אינו כ"כ מסתבר, כי נראה ששני הדברים קשורים האחד אל השני. דהיינו, הקב"ה עושה משפט לרשעים, ועי"ז שמו מתרומם בעולם, שהם קיבלו את ענשם. אבל לצדיקים, 'האל הקדוש נקדש בצדקה', הוא מתקדש ע"י הצדק שהוא פעל לטובתם, והם זכו והצליחו. א"כ לכאן' משמע שזהו דבר אחד.

בספר מעם לועז על ישעיהו דף ע' ע"ז ציין לספר חשק שלמה, האומר על כך תירוצו, אבל לא ברור לי מה בדיוק התירוצו שלו, הוא מבאר כי זהו משפט של אומות העולם וכו'. צריך

בתשובות הגאונים הנקראים שערי תשובה סי' רצ"ז תשובה לרב הא"י גאון וז"ל, ושאלתם בתפילת ר"ה כמה אינן ובכנ ובכנ. תיקונא דא דפרישו רבנן קדמאי, והיינו בתקיעתא דרב, דאתא רב וחידש לון. ובכנ ובכנ ובכנ, אתתקינן תלתא ולא יתיר. ומאן דאמר יתיר, טעות וכו'. והני תלתא, אית בהו מלין טמירין דאתמסרו לחכימין. ואתון, לחגיגין אזהירו לון, דלא למימר יתיר, ולא אתחזי לון עכ"ל.

אחר כך הוא מביא דיוק שכתב הריטב"א, כי מה שכתוב במסכת ראש השנה 'סדר אבות וגבורות וקדושת ה'", לפי דבריו בעצם זה גופא המשנה רצתה להגיד, למה היו צריכים להזכיר זאת, זה ידוע בלא"ה מה הן השלוש הברכות הראשונות, אלא יען כי ב'אבות וגבורות' ישנן הוספות, אבל תדע שזה לא מעכב. הרי לפי זה כי כבר במשנה רמזו שישנן הוספות בברכות הללו, כך לפי דברי הריטב"א, וממילא זהו חיזוק למה שהוא כתב מקודם.

בכל אופן, יוצא שרב תיקן זכרנו ומי כמוך וכו', כל ההוספות האלה, ותיקן ג"כ ובכנ ובכנ ובכנ. א"כ מסתבר, שעד סוף הנוסח הוא תיקן. ואם כפי שכותב רבי הא"י גאון, כי בנוסח הזה יש 'מלין טמירין דאתמסרו לחכימין', ישנם כאן סודות נסתרים אשר רק חכמי לב יכולים לדעת אותם. ממילא מובן, למה הגמ' לא נכנסה לשאלה הזאת, כי לרב בודאי שהיה ידוע הדבר הזה, ועפ"י הסוד זה חייב ללכת שלב אחרי שלב, האל הקדוש ואח"כ המלך הקדוש. הדבר לא נעלם מעיני רב, אבל לא צריכים להיכנס לנושא הזה, הגמרא זה פשט ולא סוד, ולכן הגמ' לא ענתה על כך.

כעת, מי אמר שאותו רב המוזכר בספר הזוה"ק, זהו אותו רב המוזכר בגמרא? הרי רב, זהו קיצור של רבי אבא, ואם הוא תלמיד של רשב"י, אז רב שבגמ' זהו רב אחר, א"כ לכאורה זה שני אנשים.

מחשיבים זאת לסתירה, כי זה לא סותר. מביאים את הפסוק הזה בעצמו. איך זה? כנראה שישנם כאן דברים נסתרים.

הרי מי שתיקן את ההוספה הזאת, לפי הידוע בדרך כלל, כל ההוספות שמוסיפים בעשי"ת, כגון זכרנו ומי כמוך, ובכנ תן פחדך, זכור רחמך, ובספר חיים, הרי הם לא מוזכרים בש"ס אלא במסכת סופרים, ובדר"כ מקובל שהגאונים הם שהוסיפו זאת. אבל לפי הזוהר הקדוש, רב הוא זה שתיקן את התפילה הזאת. א"כ הדבר הפלא ופלא. הגמרא לא עונה, כי מה שאתה ר"א טוען מן הפסוק הזה, לא שכחתי אותו כי אני בעצמי ייסדתי אותו בתפילה, אבל בכל זאת החתימה היא המלך הקדוש.

במחזור אהלי יעקב [ר"ה דף נ"ב] כתב כך, מה שמוסיפין בתפילת ר"ה ויוה"כ בשלש ראשונות זכרנו ומי כמוך – הוא קצת לא דייק כאן, כי בכל עשי"ת מוסיפים הוספות אלו – זבכין – טוב, לגבי זבכין, אצלינו אומרים זאת בכל ימי עשי"ת. אבל זכרנו ומי כמוך, מקובל לומר בכל הקהילות בעשי"ת. ובשלש אחרונות זכתוב זבספר, לא נזכרו בתלמודים רק בדברי הגאונים ז"ל. עיי' טור וב"י סי' תקפ"ב. וכתב הרא"ש, שמתקנת הגאונים הם.

אבל נזכרו רובם בזוהר ובתיקונים ובמסכת סופרים. ובזוהר בשלח [נ"ב ע"א] אמרו בפירוש, אשכחנא ברזא דא בתקיעתא (דרב בבבל. כ"ה בהגהות הרח"ו ובתולעת יעקב) דרב המנונא סבא תלת ובכנ ובכנ ובכנ, לקביל הני תלת וכו'.

ומוכרחים אנו לומר שהנוסח הוא קדמון, והיה סברת יחיד. הדבר לא מוזכר בגמרא כיון שזה לא היה מקובל לרובם, אלא ליחיד מהתנאים או הקדמונים שסבר כך. והגאונים תיקנו לקבוע בתפילה לרבים, לפי מה שראו בחכמתם צורך הזמן.

לאחר מכן הוא כותב, שמצא תשובה לרבי הא"י גאון, מסיימת לדבריו. ושוב מצאתי בס"ד

זה לגבי השאלה השלישית.

אבל נחזור לשאלה, למה צריכים להגיד את נוסח הברכה כל ימות השנה, וכי אנחנו לא יודעים את הנוסח? וכן לגבי השאלה, למה הגמ' צריכה להגיד כל השנה 'כולה'?

ראיתי דבר מפליא בספר בית תפילה, שחיברו אחד מחכמי תימן מלפני 400-350 שנה, שמו מהר"ר שלמה בן סעדיה בירב מימון אחראזי, והוא כותב כי ישנם הגורסים בכל ימות השנה 'המלך המשפט'. לגבי המלך הקדוש, הוא לא מזכיר, אבל אני מבין שזה אותו הדבר. א"כ יוצא, כי כיון שהיתה דעה כזאת, אמנם אינני יודע למה הוא כותב זאת בלשון 'יש אומרים', האם הוא מצא זאת בספרים או שהיו כאלה בזמנו שנהגו כך, אבל בכל אופן העיקר שישנה סברא כזאת. א"כ מובן, שרב בא לאפוקי מהם. רב בא ואומר כי בכל השנה לא אומרים 'המלך הקדוש' או 'המלך המשפט' כפי שישנם כאלה הסוברים, אלא בכל השנה אומרים האל הקדוש ומלך אוהב צדקה ומשפט.

הספר בית תפילה, זהו פירוש נרחב על תפילת שמונה עשרה – תפילת העמידה, והוא כותב [בעמוד 163] כך, גרסינן בפרקא קמא דברכות, כל השנה כולה 'האל הקדוש' 'האל המשפט' – ישנם הגורסים כך, אבל בגמרות אצלינו כיום כתוב 'מלך אוהב צדקה ומשפט', ובראשונים ישנם עוד כמה חילופי גירסאות – חוץ מעשרת ימי תשובה, אומר 'המלך הקדוש' 'המלך המשפט', לפי שעכשיו ישב על המשפט לדון העולם.

ויש אומרים כל השנה כולה 'המלך המשפט'. שמעתם? הפלא ופלא. דגבי משפט, שייך לומר מלכות טפי משאר ברכות, כד"א מלך במשפט יעמיד ארץ.

לגבי השאלה בעניין 'כל השנה כולה', מהי הכפילות? מה זה בא לומר?

ואכן אין הכי נמי, ישנם כאלה האומרים שאין קשר בין הדברים, כך מובא בספר אור החמה, הכותב זאת בשם הרמ"ק [הובא בספר ליקוטי מהרצ"א, דף קפ"ד], סוד ברכות ראש השנה דרב, לאו היינו רב ממש דתלמודא דידן, אלא כמו שהיו מכניין "רבי" בארץ ישראל, היו מכניין ראש ישיבת בבל בזמן התנאים "רב". זהו תואר כללי כזה, רב. וז"ל [שם בשם הרא"ג ז"ל] אין ספק כי אין רב זה דקאמר, רב ממש הנזכר בתלמוד, חברו של שמואל ור' יוחנן וכו'. אמנם העניין כי סדר מוסף ראש השנה מלכיות זכרונות ושופרות והתקיעות, הגם כי הם תיקון עזרא ובית דינו. וכי את זכרונות מלכיות ושופרות, ייסדו רק בדורות האחרונים? לא מסתברא. זה אנשי כנסת הגדולה יסדו. אולי שכחום, וחזר אדם גדול מהתנאים ששמו רב ויסדם, ונקרא סדר תקיעות על שמו. וכן תמצא בפסיקתא וכן בפ' אמור בויק"ר פכ"ט דמשמע מהתם שסדר מוסף נקרא תקיעתא דרב, על שם אותו רב שחזר ויסדם עכ"ל.

אחר כך הוא מביא בשם המקדש מלך, כבר כתבנו דרב תנא הוא, וחי ארבע מאות שנה, והוא רבי אבא עצמו, כמ"ש ביונת אלם להרמ"ע מפאנו ז"ל עכ"ל.

גם מהרי"ץ זיע"א כותב זאת בהקדמה לסדר תשעה באב, שרב האריך ימים. [אף שלא כתב כך בהדיא, אלא כך יוצא מדבריו, וכפי שביארו הרשי"ה בתשובותיו דברי חכמים אורח חיים סימן ק"א, והרש"צ בהערותיו על עץ חיים שם חלק ג' דף מ"א ע"ב. איתמר].

א"כ יוצא כך. להם היה כנראה קשה, שמבחינת סדר הדורות זה לא מסתדר, כי לא יכול להיות שהוא יהיה תלמיד של רשב"י וגם יחלוק עם שמואל, חי אתו באותו דור. זהו הפרש גדול מדאי בסדר השנים. לכן הם אומרים, לא, אלו שני אנשים. אבל לפי המקדש מלך וסיעתו, האומרים כי רב האריך הרבה זמן, חי ארבע מאות שנה, א"כ בהחלט יכול להיות שזהו אותו אדם. ולפי זה, מה שאנחנו אומרים, זה מצויין.

רק בעשרת הימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים.

שאלה מהקהל: היה אפשר להגיד גם כל חודש אלול.

תשובת מרן שליט"א: חודש אלול הוא חודש הרחמים, לא משפט. אין משפט בחודש אלול. המשפט הוא בימים האלה. הקב"ה מראה מלכותו, בימים אלו עד הושענא רבה. קמ"ל שהעיקר הוא רק עשי"ת.

ואעיקרא אין מקום לשאלה, שהרי עניין חודש אלול לא נזכר בדברי חז"ל בש"ס, אלא במדרשים, וכמו שהרחבתי על זה בנפלאות מתורתך ר"פ כי תצא.

שאלה מהקהל: הרי רב אומר 'חוץ מעשרת הימים שבין ר"ה ליוהכ"פ', א"כ הדבר כבר נכלל בזה, ממילא הוא כבר לא צריך להגיד כל השנה "כולה"?

תשובת מרן שליט"א: אם אתם זוכרים דיברנו בעבר [שיעור מוצש"ק האזינו ה'תשע"ח] שהשל"ה אומר דבר נפלא, לגבי הלשון הכתובה פעמים רבות, 'עשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ'. שלכאורה סגנון זה לא מדויק, כי עשרה ימים זה עם ר"ה ויוהכ"פ, אבל בין ר"ה ליוהכ"פ ישנם רק שבעה ימים. ישנם אמנם המבינים, כי הלשון 'עשרה ימים' זה לא דוקא, או כל מיני תירוצים שהבאנו בעבר, כגון בשו"ת הרדב"ז חלק שמיני. אבל לכאורה המשמעות היא, כי גם ר"ה ויוהכ"פ הם חלק מהעשרה ימים. כיצד הדבר יתכן? אומר השל"ה דבר נפלא, כי הגמ' כאן רמזה את הימים עד הושענא רבה, הרי מצינו שגם יוהכ"פ נקרא ראש השנה, כפי שכתוב בפסוק בספר יחזקאל [מ', א'] בְּרִאשׁ הַשָּׁנָה בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ, כי הרי ביובל יוהכ"פ נחשב ראש השנה. ויום הכיפור הסופי, הוא בהושענא רבה. אם תעשה חשבון, מיום כיפור ועד הושענא רבה, ישנם בדיוק עשרה ימים.

הרי תמיד הכלל הוא, כך דעת הטורי זהב, והביאו מהרי"ץ בפירושו עץ חיים לתפילות ראש השנה, לגבי הפסקא 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך', כי הכפילות 'כל העולם כולו' באה ללמד. שהרי בדר"כ קיימא לן רובו ככולו, כאשר אומרים 'כל' לא חייב להיות שזה ממש הכל, יכול להיות שזהו הרוב. אבל אם אומרים 'כל העולם כולו', זה בא לומר שאין יוצא מן הכלל. א"כ רב בא כאן לומר, 'כל השנה כולה', היינו חושבים שהרי ישנם ימים עד הושע"ר שעדיין מתקיים המשפט, ועדיין ישנה אפשרות לחזור בתשובה, למרות שכבר ביוהכ"פ זה לכאורה סוף וקץ למחילה ולכפרה, אבל כידוע – בעיקר בספרי קבלה, בספר הזוה"ק והמקובלים, כי המשפט והחיתום הוא עד הושענא רבה, אבל יש לכך גם רמז בדברי הגמ' במסכת סוכה [דף נ"ג ע"א], כי בשמחת בית השאובה אומרים 'אשרי מי שלא חטא. ומי שחטא, ישוב וימחול לו'. מה שייך לדבר על כך בבית השאובה? אלא בגמ' רמז כאן כי עדיין זהו זמן שאפשר לחזור בתשובה. א"כ החיתום האחרון הוא עד הושענא רבה, או עד שמיני עצרת. הושענא רבה נקרא יום החיתום.

שאלה מהקהל: הרב אמר בעבר, כי זה נמשך עד ימי חנוכה, שהם עיקר וסיום ימי הדין, כפי שביאר מרן שליט"א בשיעור [מוצש"ק מקץ ה'תש"ע, ומוצש"ק וישב ה'תשע"ג].

תשובת מרן שליט"א: פרט זה נפוץ ומורחב בעיקר בספרי חסידות, אבל יש לכך רמז בטור ברקת, חמדת ימים ומקדש מלך, והרחבתי על כך בס"ד בנפלאות מתורתך פ' וישב ע"פ ויהי כמשלש חדשים.

נחזור לעניינינו. א"כ רב בא להגיד, כי למרות זאת, 'כל השנה כולה'. דהיינו, אם הוא היה אומר רק 'כל השנה', הייתי אומר ששייך להגיד המלך המשפט והמלך הקדוש גם בימים שלאחרי יום כיפור, כי עדיין ישנו משפט. לכן רב אמר, 'כל השנה כולה', אין יוצא מן הכלל,

עשרים ימים של תשובה בסה"כ. הגם שאין אומרים נוסחאות אלו אחרי כיפורים.

רבינו זכריה הרופא כותב זאת לגבי ברכת השיבנו, שהיא פותחת בה"א ומסתיימת בה"א. מתחילה בה"א, השיבנו, ומסתיימת בה"א, הרוצה בתשובה, לרמוז על הימים המיוחדים לתשובה, אלו עשרת ימי תשובה.

הוספת דברים בעניין הפסוק וחפרה הלבנה ובושה החמה, והתייחסות למשתמשים בתאריך הלועזי במקום בתאריך העברי.

בעבר [שיעור מוצש"ק בראשית ה'תשע"ג, ומוצש"ק בלק ה'תשע"ז, ודרשת חול המועד סוכות ה'תשע"ט] אמרנו בס"ד פירוש נפלא על הפסוק [ישעיהו כ"ד, כ"ג] **וְחָפְרָה הַלְבָנָה וּבוֹשָׁה הַחֲמָה בִּי מֶלֶךְ יְיָ צְבָאוֹת בְּהָר צִיּוֹן וּבִירוּשָׁלַם וְגו',** שאומרים בתפילות עשי"ת. כי 'וחפרה הלבנה' הכוונה על הישמעאלים, המונים את החדשים שלהם לפי הלבנה, עפ"י הירח. 'ובושה החמה' אלו הנצרים, המונים לפי חודשי החמה. ולעתיד לבוא תהיה להם חרפה ובושה, לשתי האומות הגדולות הללו השולטות בעולם, אלו שהכי נפוצים בעולם, כי בשעה שימלך י"י צבאות בירושלם, יתקיים 'וחפרה הלבנה ובושה החמה', דהיינו אלה המונים לפי הלבנה או החמה. ולישמעאלים יותר.

מישהו עורר אותי לשאלה, שלצערינו ישנם הרבה אנשים שאינם שומרי תורה ומצוות, אשר הם ג"כ אינם מכירים את התאריך העברי, הם מדברים ועושים הכל לפי התאריך הלועזי. אמרתי לו, הפלא ופלא, כעת אמרת פירוש נפלא, הוספת נופך, כי גם הם יקבלו בושות, גם הם יתביישו אלה שאינם מכירים את התאריך העברי, ומשתמשים כל הזמן בתאריך הלועזי. ה' ירחם. הם ילמדו את הלקח.

[לגבי עניין זה שיש שאינם מכירים את התאריך העברי, נצרף מה שכתב לי כאן ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א לדעת וז"ל, עד היכן הדברים מגיעים, יובן ממה ששאלני מתחזק אחד, כיצד

'מראש השנה' – דהיינו מיום כיפור הנחשב ראש השנה, ועד הושענא רבה. נמצא א"כ במלים הללו 'חוץ מעשרה ימים שבין ר"ה ליוהכ"פ', עדיין אין מכך הוכחה שאני לא כולל את הושענא רבה, לכן רב חייב להגיד זאת מקודם, במלים 'כל השנה כולה'. זאת תשובה ממש נפלאה.

נפקא מינה, לפי מה שהבאנו בשם מהר"ר שלמה אלהראזי בספרו בית תפילה, לגבי מה שדנים האחרונים, מה הדין אם אדם טעה ואמר בכל ימות השנה המלך הקדוש או המלך המשפט. ישנם אחרונים האומרים, כגון הרמ"ע מפאנו בספרו אלפסי זוטא, שזהו לעיכובא. כי בכל ימות השנה, צריך להגיד בדוקא האל הקדוש וכו'. אם מישוהו אמר המלך הקדוש או המלך המשפט, לא יצא ידי חובתו. למעשה, הרבה אחרונים חולקים על כך. רוב האחרונים סוברים, שהוא כן יצא יד"ת. ומדבריו ישנה סייעתא גדולה לדבריהם. הואיל ויש אומרים, כי בכל השנה אומרים כך לכתחילה. כפי שמוצאים זאת לגבי הרבה דברים, שלפעמים ישנם חילוקי דעות בנוסח החתימה, ודנים מה הדין בדיעבד, ואם מוצאים שישנה דעה האומרת לכתחילה כך, אזי לכל הפחות נסמוך אנחנו עליה בדיעבד. נמצא שזהו חיזוק גדול לדבריהם.

[ויש לעיין האם יש ראייה ממנהגינו שאומרים כך תמיד בברכה מעין שבע, וכמו שביאר הטעם לכך מהרי"ץ בעץ חיים, שכל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה. או שמא שאני התם שאין זה בחתימת ברכה, או שמא כל עיקרה של ברכה זו אינה חיוב ממש. והראיה ממנהגינו, תלויה אם לדידהו האומר בה אז האל הקדוש חוזר. איתמר].

לפענ"ד ישנו גם רמז במלים הללו 'המלך הקדוש' 'המלך המשפט', חוץ מהטעמים האחרים, כי המלך הקדוש, ה"א ועוד ה"א, זה עשר, המלך המשפט זה עוד עשר, אלו עשרת ימי תשובה. ולפי מה שאנחנו אומרים הם

ברכתו של החפץ חיים, אמר לו רבי אלחנן כונת החפץ חיים שבלי שידוך אי אפשר להישאר בלימוד, שהרי בלי מנוחת הנפש ומשפחה טובה קשה מאד להישאר בלימוד. ומובא בס' הגיע הזמן דף מ"ז.

מה הדבר בא לומר? מה נלמד מכך?

כתוב בתיקוני זוה"ק, כמה האנשים חצופים, שמבקשים בראש השנה מהקב"ה פרנסה טובה, חיים טובים, תן לנו וכו', כמו כלבים ח"ו, כמו כלבים הצועקים הב הב.

המאמר הזה מבהיל. במקום שיבקשו על הגאולה, על צער השכינה, אתם מדברים על הדברים הפרטיים שלכם.

מה טמון כאן?

הרי בעצם כתוב [מסכת אבות פרק ג' משנה ב'] הוי מתפלל בשלומה של מלכות, מי שיעיין במילי דאבות יראה שהבאנו כי הכוונה שזה רומז על השכינה.

פירושו, מה אתה צריך לדבר על עצמך? אם נזכה ויהיה תיקון לשכינה ולגאולה, ממילא הכל יסתדר. לכן האדם אינו צריך לדבר על עצמו, אלא לבקש על שיתגלה כבוד מלכותו בעולם, וכאשר דבר זה מתוקן אזי הכל יהא מתוקן.

ראיתי בחוברת פתח אליהו לידידנו הרה"ג אליהו כהן שליט"א שהביא מעשה, היה איש כפרי שהיה לו פצעים בגבו במקום שלא היה מצליח להגיע עם הידים לגרד שם, והיה הדבר מציק לו ביותר ומתגרד על עצים. הוא לא היה מסוגל להגיע אל הפצעים, אז היה מחפש כל מיני דברים כיצד לגרד את הגב שלו.

יום אחד הגיע המלך לכפר, ולרגל האירוע, אמר המלך, כי כל בני הכפר יבואו לפניו ויבקשו את משאלת ליבם, והמלך ביום זה יהיה חונן ונותן. ונהרו אליו כל אנשי הכפר ובקשותיהם בפיהם, זה על פרתו וזה על צריפו.

התאריך העברי מסתדר עם התאריך הלועזי. כגון שנת ה'תש"נ, שהיא 1,990 למנינם, הלא ה'תש"נ גימטריא 5,750 ולא 1,990. ואיני יודע מדוע לא הוקשה לו עוד, למה המניין הלועזי משתנה כארבעה חדשים אחרי שמשנתה המניין העברי, דהיינו בחודש טבת. וכנראה גם את זאת לא היה יודע עכ"ל נר"ו.

סיפור מהחפץ חיים אשר בירך בחור שיזכה להישאר בלימוד, ובעניין הבקשות שאנו מבקשים כגון חיים ופרנסה וכו' שאינם דברים רוחניים.

מספרים על משהו שבא אל החפץ חיים, וביקש ממנו שיברך אותו שיזכה לשידוך טוב. שמע אותו הח"ח, ואמר לו, יהי רצון שתזכה שתישאר בלימוד. חשבו שהח"ח אולי לא שמע טוב, כיון שהוא כבר היה זקן ולא שמע טוב, אמרו לו, הרב, הוא מבקש שהרב יברך אותו על שידוך. חזר וענה הח"ח, יהי רצון שתזכה להישאר בלימוד.

לא היה לשואל מה לעשות, יצא החוצה, והנה הוא פוגש את הגר"א וסרמן, תלמידו של הח"ח. אמר לו, תראה, אני לא יודע, ביקשתי ברכה על שידוך, והח"ח אומר לי תישאר בלימוד. לא הבנתי זאת.

אמר לו הרב וסרמן, מה, אתה לא מבין? הוא בירך אותך, בדיוק כפי שאתה צריך. בשביל מה אתה צריך שידוך טוב? אם האשה ח"ו לא טובה, היא מפריעה לאדם ואינו מסוגל ללמוד. אם אתה רוצה שידוך טוב, זהו השידוך הטוב, שהיא תתן לך להישאר בלימוד.

כך מובא בספר הנהגות החפץ חיים ועמ' מ"ו, פעם בא בחור לחפץ חיים וביקש ברכה שיזכה לשידוך, אמר לו החפץ חיים שהקב"ה יברך אותך שתישאר בלימוד. אחד מבני ביתו של הח"ח חשש שהרב לא שמע טוב את הבקשה, לכן שב וביקש עבורו בקול חזק יותר, שהבחור זקוק לשידוך. ושוב הרב חזר ואמר, ה' יברך אותך שתישאר בלימוד. כשיצא הבחור פגש את הגאון רבי אלחנן וסרמן וסיפר לו על

בא ביניהם גם מיודענו הנזכר, וביקש מהמלך, כיון שיש לו פצעים בגב, והדבר מזיק לו מאד וכו' אם אפשר לסדר לו מברשת מיוחדת עם ידית ארוכה כדי שיוכל לגרד בגבו בנחת... אמר המלך, בודאי בודאי, ושלחו לקחת ממחסן במלוכה מברשת ארוכה...

אמרו לו תושבי הממלכה, שוטה שבעולם, היית מבקש מהמלך תרופה לרפואה, ולא ידית ארוכה. למלך יש את כל המרקחות והתרופות שבעולם, והיה נותן לך והיית מתרפא כליל.

זהו כפי שאמרנו. האדם מבקש על הבקשות הפרטיות שלו, על כל הצרות האישיות שלו, אם הוא היה מבקש על התגלות כבוד שמים, אזי אפילו כל הרפואות מיותרות, הכל יעלם ויסתדר.

גם כאשר מבקשים על הדברים הגשמיים, צריך כמובן לראות את התועלת הרוחנית שיש בכך, כיון שזה בעצם הייעוד העיקרי של האדם בעולם. [הרחבה בנושא זה בס"ד לקמן בדרשת חוהמ"ע סוכות].

השלמה בעניין כתיבת אדר הראשון או אדר השני בכתובות ובגטין.

לפני כמה שיעורים [מוצש"ק כי תצא ה'תש"פ], הבאתי את מה שהעיר ידידנו הרב מתתיהו גוטמן (בדיחי) יצ"ו בקשר לכתובות, האם הנוסח הוא 'אדר ראשון – אדר שני', או 'אדר הראשון – אדר השני', כפי שכתבנו בספר טופס כתובות, ואמרנו אז מה שאמרנו. והתפלאתי בזמנו כי ישנה רק צילום כתובה אחת כזאת וכו'. הוא אמר לי, כי בעצם אכן באותו ספר בחלק ב' ישנה רק כתובה אחת, אבל הוא התכווין לחלקים אחרי כן, שיש שם הרבה כתובות, ושם כן מובא כפי שהוא אמר.

אכן הדבר נכון, הוא הראה לי זאת, אינני יודע איזה חלק זה. מונח בפני, אבל מובא שם בדף ת"ח, 'חודש אדר ראשון'. וכן בדף ת"כ, 'חודש אדר ראשון'. ובדף תע"ז ג"כ, אדר ראשון. וכן

בדף תע"ד, 'אדר שני'. ובדף תע"ג כתוב, אדר א'. הוא גם בירר עם אנשים שיש להם הרבה כתובות, וכן באוספים של כתובות.

א"כ למעשה מתברר כי אכן המנהג היה כך, לא כתבו בה"א אדר הראשון, וכן השני. רובם ככולם כתבו בלי ה"א, רק ממש מיעוט כתבו אדר הראשון או אדר השני.

אבל עניתי לו, כי אמת מה שהוא אומר, אכן הדבר נכון, נתברר שכך נהגו. אבל תמיד המדקדקים הם מועטים. רוב הציבור אינו מדויק, כיון שזה בסדר. גם לא ברור בשלחן ערוך, למה חילק בין אדר ראשון, לאדר השני. אבל לאידך גיסא, לא מצאנו מי שיגיד לא לכתוב אדר הראשון – אדר השני. הפוסקים המעירים על כך אומרים, שצריך לכתוב אדר הראשון – אדר השני, ולא לכתוב אדר ראשון – אדר שני בלי ה"א. אבל ההיפך, לא מצאנו. וגם אין שום סיבה, או שום סברא להגיד ההיפך. לכן, אין ספק שעדיף יותר לכתוב אדר הראשון – אדר השני, כי זה יותר מדויק. מה שבעבר לא עשו כך, אין הכי נמי זה לא חובה. אבל תמיד המדקדקים הם מועטים. לכן, נשארנו בדעתנו. הרי שיטת מהרי"ץ זיע"א היא, 'מהיות טוב אל תיקרא רע'. גם אם העולם נוהג אחרת, אבל תמיד אם אפשר לעשות דבר שזה טוב לכו"ע, או שזה יותר משובח, עדיף.

לכן הדבר רצוי, גם בגטין וגם בכתובות, לכתוב זאת עם ה"א, כי זה בודאי יותר מדויק. ואותו הדבר גם בהכרזת ראש חודש, כך זה יותר טוב.

שאלה מהקהל: אבל מהרי"ץ בעץ חיים ודף קנ"ב ע"ב כתב, כשמברכין אדר א', יש לומר אדר ראשון, ולא אדר סתם. וכן מהרד"ם בשתילי זיתים [בסי' תפ"ז], כשמברכין החודש בביהכ"נ, יאמר בא' אדר ראשון, ובשני אדר שני?

תשובת מרן שליט"א: אמת ויציב. אבל אם היינו שואלים אותם אם עדיף לומר בה"א, סבורני שהיו עונים דאין הכי נמי. זה מדויק טפי.

בעבודה זרה שאין בה ממש, ולא עבדו עבודה זרה אלא להתיר להם עריות בפרהסיא. ע"כ. [ועי' זוהר פרשת נח דף ס"ח ע"א, ובכתם פז שם. ודו"ק]. ועל דרך זה פירשתי הפסוק [שמואל ל"ג, ט"ז] ויסעו ממדבר סיני ויחנו בקברות התאוה. אם ראית אנשים יסעו ממדבר סיני נסעו ועזבו את התורה שניתנה בסיני, רצונך לדעת מה הטעם? תראה איפה הם חנו, ייחנו בקברות התאוה בגלל תאוה שבליבם נסעו. אם אנשים עוזבים את התורה, פשוט יש להם תאוות בלב והם מחפשים רק תענוגות העוה"ז, אבל לא בגלל שיש להם איזו קושיא.

אכן כך הוא כותב, והדברים ספונים חשובים ונפלאים. אבל צריכים לדעת כי האמת היא שלא ברור לי הדבר, מסתבר אמנם שהמושג הזה בא לצערינו מ'הצד השני', אבל בדקתי בהרבה ספרים תורניים, וראיתי שמשתמשים בכל זאת במושג הזה. עוד מעט נראה זאת.

[כוונת המחדשים סגנון חוזרים בשאלה, אינה כך, אלא רק הפכו את הלשון, במקום חוזרים ב"תשובה", חוזרים ב"שאלה". וכשם שתיבת בתשובה אין הכוונה בה לתשובה לאיזו שאלה, כך תיבת שאלה אין הכוונה בה לשאלה הדרושה תשובה. אלא משחק מלים בעלמא הוא. איתמר].

אבל בעצם, לגופו של עניין, ראיתי שכתב בספר אזעקת אמת [עמ' 124] כך, חוזרים בתשובה הם קבוצת האוכלוסייה השמחה בישראל. חוזרים בשאלה, הם קבוצת האוכלוסייה המדוכאת בישראל. הם הכי מדוכאים. שמעתם?

לכאורה זה לא מובן, כי מי שחזר בשאלה היה צריך להיות שמח. הרי אצל החוזרים בתשובה, הכל היה מותר, ופתאום הכל אסור, א"כ למה הם שמחים? לכאורה היה צריך להיות ההיפך. כי מי שחזר בתשובה, יש לו הגבלות. ואלה החוזרים בשאלה, זהו ההיפך, פתאום אצלם הכל מותר, א"כ למה הם מתאבדים רח"ל?

הם לא נחתו להכי, כי עיקר כוונתם שצריך לפרש איזה אדר, ולא לומר סתם. אבל אם נוחתים לדייק, פשיטא שזה עדיף. וע"ע כף החיים שם בסי' תפ"ז סק"ד, ושאר אחרונים.

[וידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א הוסיף כאן לגבי מה שאמרנו כי המדייקים מועטים, כגון שרבים מאד כתבו בטעות במעלי בְּשָׁבָא, במקום במעלי שָׁבָא. ובעי"ת צנעא ועוד מקומות חשובים, לא טעו בכאלה, ולכן יש לבדוק כיצד הם כתבו עניין אדר. ויש גם אוספים שלגטין, וצריך לבדוק שם, כי בגטין בדרך כלל דקדקו יותר. עכ"ל ויישר כוחו].

האם ראוי להשתמש במושג 'חוזרים בשאלה', והסיבה לאלו שיש להם שאלות באמונה.

דבר שני שהעיר הרב מתתיהו גוטמן הי"ו, כי לפני כמה חדשים [בשיעור מוצש"ק בהר ובחוקותי ה'תש"פ] הזכרנו בדרך אגב את המושג 'חוזרים בשאלה'. והוא עורר על כך, כי אולי לא רצוי להשתמש במושג 'חוזרים בשאלה', כיון שלצערינו הוא בא מהציבור שאינו שומר תורה ומצוות.

אתא ואיתי מתניתא בידיה, ספר מרכבות ארגמן [חלק חמישי סימן כ"ב דף רנ"ט] שכותב בזה"ל, אותם בחורים שנשאלנו אודותם, גדלו בבית ששומר תורה ומצוות, אלא שעתה "חזרו בתאוה".

אין להם שאלות על היהדות, אלא זה פשוט יצר הרע, מחפשים לפרוק עול בכדי לעשות מה שהם רוצים. והוא לאפוקי המושג "חזרו בשאלה" כי אצלנו אין מושג "לחזור בשאלה" משום שאין שאלות על הקב"ה ותורתו. ואם התחדש אצלם איזה ספק או קושיא, בית המדרש פתוח לשמוע מה בלבם, וכל התלמוד ומפרשיו מלאים בקושיות ותירוצים אין קץ, וכך היא דרכה של תורה, לשאול ולהקשות לפלפל ולתרגן, אלא ודאי הם יודעים כי משה אמת ותורתו אמת. והוא כעין מה שאמרו במס' סנהדרין [דף ס"ד ע"א] יודעים היו ישראל

מדוע הם הקבוצה בעלת הנטייה להתאבדות, הגבוהה ביותר בישראל, פי 3.5 מהחילוניים?

אלא פירוש, כי אלה שחזרו בשאלה, הם הסתבכו עם עצמם, הרגישו שהם בעצם נפלו לבור. חשבו שימצאו שם את כל הסיפוק שלהם, ובסוף הם נשארו כמעט בלי כלום, הם נלחצו מכך, כי הם מבינים שאיבדו את עולמם.

[נראה שהסיבה העיקרית לכך שהחוזרים בשאלה הכי מדוכאים, לפי שהיו סבורים שתאווה העולם יגרמו להם הרגשת סיפוק. אלא שלאחר מכן התברר להם כי ההנאות מן התאווה אינן אלא לשעתן בלבד, ולאחריהן אדרבה. מה שאין כן מי שהיו התאווה בידם מתחילה, שידעו זאת. איתמר].

חכם אחד כתב בספרו 'רעיונות ומוסרים לפרשת השבוע' [דף 252], אילו ח"ו היה בעל תשובה חוזר לסורו, ניתן היה לכנותו במה שקרוי בזמנינו "חוזר בשאלה", ובדורות הקודמים "אפיקורוס". אך לא כן הדבר לגבי כל החוזרים בשאלה, שלא התעמקו באמיתה של תורה כדבעי, והיא נותרה בעיניהם כהר גבוה ונישא.

אמנם לא רק החוזר לסורו נקרא אפיקורוס, אלא גם מי שהיה מעיקרא שומר תורה ומצוות ועזב.

בקובץ שיעורים מר דרור [דף ר"ז] כתב בזה"ל, ביום הכיפורים יש מצות וידוי ותשובה. ומה הקשר ליום האחד, כי ע"י התשובה מתאחדים הרשעים עם הצדיקים וכלל ישראל עם הקב"ה, השיבנו אבינו לתורתך וקרבנו מלכנו לעבודתך. תשובה היא חזרה לתורה ולקב"ה, וממילא יש אחדות עם יחידו של עולם, וכח התשובה בנוי על מה שהקב"ה בכבודו ובעצמו חותר מקום לבעלי תשובה מתחת כסא הכבוד.

ההיפוך של תשובה כאן, היא לא חוזר בשאלה, כמו שנקרא ע"י החילונים, אלא הרחקה. לדבריו, המושג שלהם בכלל אינו נכון, כי זה

לא חוזרים בשאלה, הם פשוט התרחקו. כי בתשובה חוזרים למקור, לקדושה ולשי"ת ותורתו. ומי שלא עושה תשובה, מתרחק יותר. אז בעצם ע"י וידוי ותשובה ביוהכ"פ, אפשר לחזור.

אבל צריכים לדעת, כי אני רואה מה שמפרסמים לצערינו לגבי הרבה שנופלים היום בזמנינו, ואלה העוסקים בנושאים הללו, כותבים כך, האינטרנט על שלל צורותיו, מבטל כל יכולת אמיתית להתחברות לה' יתברך.

כמדומה שמאז מתן תורה לא היה גורם שמסוכן כל כך לתורה ולומדיה, כמו הכלים הללו. דהיינו, כלי הטכנולוגיה הפסולים. את הדבר הזה צריך לחזק תמיד בכל הדרכים, כי ממש בנפשנו הדבר.

וממשיך וכותב שם אחד שמתעסק איתם, עוד השבוע קיבלתי טלפון מאבא שגילה חלק מילדיו בשוטטות במקומות, שכהגדרתו 'קיצרו את חייו בכמה שנים'. כאשר הוא גילה במכשירים, להיכן הם הגיעו רח"ל.

חורים לא ממש יודעים. אבל כפירה וטומאה כפי שיש באינטרנט, אין בכל העולם שמחוץ לאינטרנט גם יחד. זהו מקום הזוהמא הכי גדול שיש. ישנם רבים שלא יודעים זאת.

וזה הסיבה העמוקה לעצב הנורא, לנטיות האובדניות, לתחושת הבדידות העמוקה, שההגעה למקומות הללו מייצרת. מפני שאמונה וטהרה, הן שיא השמחה והשלווה והרגיעה. ולהיפך חלילה... מי שהולך בדרך הזאת חלילה, אזי הוא מאבד את כל השמחה שלו, ומגיע למצב ה' ירחם. הסכנה היא גדולה מאד.

ברם חושבני, לגבי השאלה האם ראוי להשתמש במושג 'חוזרים בשאלה' או שלא, לדבריו מה שמפריע לו הוא שבעצם הם לא חוזרים בשאלה, כי בעצם הכל זה תאווה. אולי

בעיניהם" אשר אינם נמנים על שלומי אמוני ישראל.

דורנו סובל הרבה מטשטוש המושגים. לעתים תכופות, שומעים אנו מפייהם של אנשים המשייכים עצמם למחנה החרדים לדבר השם, ביטויים שאין מקורם במחשבת אמונה. יש ומבלי משים, מתוך קריאה בספרים שאינם בדוקים, חודרים לתוך המוח מחשבות ודעות פסולות. לא כל אדם יודע להבחין מיד בנימא של אפיקורוסות המבצבצת בין השיטין. יש ואנו נחרדים לשמוע מפייהם של מרצים הנמנים עם החרדים, הגדרות הפוגעות בדברים המקודשים לנו ביותר. לעתים דומה, שאותו אדם בעצמו, אינו מרגיש כי בלע דברי מינות, והוא מפיץ אותם ברבים ב"הרצאה תורנית". ומבלי משים נפגם טוהר האמונה, ובתוך המחנה מושמעות דעות שאותו אדם המשמיע אינו שם לב כי הם מנוגדות לדעת תורה.

זהו כגון מה שדיברתי בעבר [שיעור מוצש"ק כי תצא, ומוצש"ק נצבים וילך, שנת ה'תש"פ], לגבי דברים הבאים מן הקונסרבטיבים, שלצערינו למדו תורה אבל מפרשים אותה כרצונם, ישנם ספרים של אפיקורוסים, זכורני כי בישיבת קול תורה היה ספר בשם 'תוספתא כפשוטה', של שאול ליברמן, אחד הרבנים של הקונסרבטיבים בארצות הברית, ואני זוכר ששמו שם מדבקה על הספר שהיה באוצר הספרים, 'אסור ללמוד בספרי אפיקורוסים ומינים', וסגרו במדבקה זו את הספר. אם הם היו לוקחים את הספר ומבערים אותו, היה משהו אחר. אבל השאירו אותו שם. אולי חשבו שישנה בעיני גזל, וכדומה. ואני זוכר ששאלו בזמנו את הגרש"ז אורבך זצ"ל, גבאי אוצר הספרים, מה עושים? והוא ענה, אם אתם לא רוצים את הספר, תביאו לי אותו.

מה הפשט בזה?

יש בכך שתי גישות. ישנה גישה של הליטאים, חז"ל אמרו שרב שאינו דומה למלאך ה' עבאות אל יבקשו תורה מפייהו, מפייהו לא

רבים הם כך, אבל לצערינו ישנם גם כאלה שיש להם שאלות, אפילו בתוך היכלי התורה, ישנם בחורים שיש להם כל מיני שאלות וקושיות באמונה, בתורה, ולפעמים הם שואלים את המשגיחים או את הרמ"ם ולא מקבלים תשובות, בגלל שאין להם תשובות לתת להם. אלו שאלות יסודיות באמונה, ספרי מחשבה ואמונה אשר בישיבות לא רגילים ללמוד בהם, כגון ספר הכוזרי, וכבר אינני מדבר על הספר מורה נבוכים, ולא מדבר על ספרי מהר"ל, לא חסרים עוד הרבה ספרים של גדולי ישראל שכתבו על יסודות התורה והאמונה, כגון ספר העיקרים להר"י אלבו. אבל כיון שאותם רבנים לא למדו זאת, אז כאשר תלמידים צעירים לצערינו מתעוררים להם כל מיני שאלות, אז הם לא מקבלים תשובות. הם לכל היותר מקבלים תשובות כלליות, כגון אתה לא יותר חכם מהרמב"ם, וכי אתה חושב שהוא לא ידע על הקושיא שלך. אבל לא נותנים להם תשובה לגופו של עניין, ממילא לפעמים מכרסם בו הספק, והבחור מסתבך לבד, וח"ו מי יודע איפה זה עלול להיגמר.

וכבר שמענו מעשה בתלמיד אחד ששאל שאלות כאלה למשיגים שבישיבתו, והלה השיב לו תלמד טוב יותר והשאלות ילכו. וכשעשה כך ולא הועיל, כמעט עזב הכל, לולא שנזדמן לו אדם העוסק בזאת שהשיב לו על כל שאלותיו.

חושבני, יתכן עכ"פ, כי חלק מן השאלות באות בגלל שקראו ספרים חיצוניים, ספרים של אנשים לא ראויים, ולצעירים זה בודאי מסוכן.

לדוגמא בעלמא, ראיתי פעם באחד מכתבי העיתים, הדבר שמור אצלי מלפני שנים רבות, אינני זוכר היכן זה פורסם, שם כתב אחד הרבנים כדלקמן. יש להצטער שבראש כרכי הירושלמי נדפסו דברים שאינם באים ממקור טהור, במיוחד במאמר תחת הכותרת 'בשערי חומת ירושלם' הובאו דבריהם של "חכמים

אונקולוס דרכו לפרש עפ"י התורה שבע"פ, א"כ היה צריך לכתוב בהדיא שזה דמי עין תחת עין, שלא תהיה ח"ו טעות. כמו שאכן זה בתרגום ירושלמי.

זאת שאלה ששואלים מפרשים רבים, אבל הוא, בעל מרפא לשון, אומר תשובה מעניינת. התשובה היא, אין הכי נמי, בודאי ש'עין תחת עין' הכוונה כפשוטו, אמנם ב'מדות שהתורה נדרשת בהם' הביאו ראיות שזה לא כך, אבל זה לא סותר את הפשט. והעניין הוא, שמבחינת דיני שמים, זה אכן עין תחת עין ממש, פירושו שלא מספיק שהוא משלם לו, אלא שהוא חייב למחול לו. אם אדם ח"ו רצח, שם זה נפש תחת נפש. לא לוקחים כופר. אלא הורגים את הנרצח, ובזה נגמר. הדבר נמחל לו. אבל הוא לא צריך לבקש מחילה. הרי כתוב לגבי בין אדם לחבירו, שאם אדם גזל את חבירו והחזיר לו את הגזל, או הזיק לחבירו ושילם את הנזק, או דיבר עליו לשון הרע, עדיין הוא צריך לבקש מחילה. מה שהוא שילם את הנזק לזה שהוא חבל בו, זה לא מספיק, עד שהוא מבקש ממנו מחילה, וההוא מוחל לו. אם אדם סימא עין של חבירו ושילם את הממון, זה לא מספיק, הוא חייב שימחול, כי בדיני שמים לא יצאת ידי חובתך.

כותב בעל מרפא לשון כך, 'עין תחת עין' – עינא חלף עינא, תירגמו כמשמעו. ורבים תמהו היאך תרגמו היפך הקבלה. ואני אומר שטעמו, שכך הוא פשוטו של כתוב באמת. אונקולוס צודק, בודאי שזהו הפשט.

ואמנם, מה שאין הלכה כן, הוא מפני שהתירה לנו התורה ליקח כופר בזה, כמ"ש בל"ג מדות של רבי אליעזר. לכאורה זאת טעות וצ"ל ל"ב מדות, שלושים ושתים מדות של רבי אליעזר ברבי יוסי הגלילי, ובמדה כ"ה שם הוא מביא את העניין הזה, ומהיכן לומדים זאת. אבל כך היא הגירסא ל"ג, בספרי חכמי תימן, כגון שאפשר לראות בהקדמה למדרש הגדול דף כ"ב ד"ה תנ"ו, ובדף ל"ז בהערות מס' 13. וכמו

מבקשים תורה כיון שזה מסוכן, אבל מהספרים לית לן בה. כי אין המדובר בספרי מינות, אלה ספרים של תורה. וישנה גישה של חסידים, כמו בעל בני יששכר, ש'כוח הפועל בנפעל', וזה מסוכן. הדברים הללו מבוארים בשדי חמד [פאת השדה מערכת אל"ף כללים סוף כלל ס"ד, ומערכת הלמ"ד כלל קמ"ז], ובספרים נוספים. גם אנחנו הרחבנו על כך בעבר [פעמים רבות].

[אולי מטעם זה מהר"י קורח מזכיר במרפא לשון את שד"ל, דהיינו שסבר כשיטת הליטאים מפיהו ולא מהספרים, אף כי בחכמתו כי רבה מסתברא שהבין מה היו דעותיו. איתמר].

שאלה מהקהל: גם אם זה בדפוס ולא בכת"י?

תשובת מרן שליט"א: בנדון דידן, אין הבדל בכך.

כמובן שלתלמידי חכמים גדולים, כגון ראשי ישיבות או אנשים הבנויים על תורה ואמונה, לא מסוכן הספרים האלה, ובסה"כ זה אפילו יכול להביא לו תועלת, אם הוא לומד אותם בצורה הנכונה. אבל לצעירים זה מסוכן, הדבר יכול לקחת אותו לכיוונים לא נכונים.

[לפי מה ששמעתי, ישנם המלמדים זכות על שאל ליברמן הנז"ל, שלא היה גרוע, אלא שנוקק לקבל רבנות אצלם, בגלל שלא היתה לו פרנסה אחרת. היו לו בנים טובים, והם ביקשו מהגרי"ז שהלוויה שלו תצא משיבת בריסק בירושלם ת"ו, נענה להם מהאיי טעמא וכך הוה. אבל צריך לברר].

השלמה בעניין עין תחת עין – ממון, כי מחוץ לתשלום הממון יש צורך שימחל לו.

בקשר לנושא זה, אנחנו מדברים בשיעורים האחרונים בעניין 'עין תחת עין'.

בעל מרפא לשון מתפלא, למה אונקולוס בתרגום 'עין תחת עין, שן תחת שן' מתרגם 'עינא חלף עינא, שינא חלף שינא', הרי

פי מליון מהנזק – אינו נמחל לו עד שיבקש ממנו מחילה, כיון שלא יצא ידי דין שמים מכל מקום. משא"כ בנפש תחת נפש שא"צ לבקש מחילה, כגון שיביא י' בני אדם על קברו ויבקש ממנו מחילה ואח"כ יהרגוהו. אין צורך בכך.

זאת ההלכה שכותב הרמב"ם בהלכות תשובה [פ"ב הלכה ט"ז], שלגבי דברים שבין אדם לחבירו, חובה שתהיה מחילה, ורק כך הוא יוצא ידי שמים. לכן התורה כותבת 'עין תחת עין' ממש.

וזה לשון הרמב"ם שם, עבירות שבין אדם לחבירו, כגון החובל את חבירו או המקלל חבירו או גוזלו וכיוצא בהן, אינו נמחל לו לעולם, עד שיתן לחבירו מה שהוא חייב לו וירצהו. אף על פי שהחזיר לו ממון שהוא חייב לו, צריך לרצותו ולשאול ממנו שימחול לו. אפילו לא הקניט את חבירו אלא בדברים, צריך לפייסו ולפגע בו עד שימחול לו ע"כ.

הנני רואה שהזמן לא מספיק, רציתי להשלים את הנושא הזה אבל אין מספיק פנאי, לכן אדבר על הנוגע לנו לעכשיו, עשרת ימי תשובה.

פיטום הקטורת או אמירתה אינה סתם סגולה לעצירת המגפה, אלא שיש בה כוח רוחני לעורר לחזרה בתשובה ולחרטה.

כידוע, אחד מהדברים המועילים למגיפה, המסוגלים לבטל את המגיפה, 'זהמגפה נעצרה', זהו הקטורת. בזמן שבית המקדש היה קיים, זוהי הקטורת ממש, ובזמנינו זה אמירת פיטום הקטורת.

בספר מנחה בלולה, שואל לגבי הפסוקים [במדבר י"ז, י"א-י"ב] וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל אֶהֱרֹן, קַח אֶת הַמִּחָתָה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קִטְרֶת, וְהוֹלֵךְ מִהֶרָה אֶל הָעֵדָה וְכִפֵּר עֲלֵיהֶם, כִּי יֵצֵא הַקֶּצֶף מִלִּפְנֵי יְיָ הַחֹל הַנֶּגֶף. וַיִּקַּח אֶהֱרֹן כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה, וַיֵּדֶן אֶל תּוֹךְ הַקָּהָל, וְהִנֵּה הַחֹל הַנֶּגֶף בָּעָם, וַיִּתֵּן אֶת הַקִּטְרֶת וַיְכַפֵּר עַל הָעָם. לכאורה, מה החידוש בפסוק 'החל הנגף

שהעיר כאן ידידנו הרה"ג אח"כ שליט"א בזה"ל, מהר"י קורח כתב כך בכוונה, כי זו היא הגירסא הנכונה, עיין מה שכתבתי בהקדמה לשו"ת שבט כהונה חלק א' דף י"ד אות ה'. ואף שהיה אחרון, הכיר זאת, לפי שדרכו היתה לחזר אחרי הספרים הישנים. ולא עוד אלא שאפילו מהר"ש כ"רף (שכפי הנראה היה בן דורו) הכיר זאת, כמו שהבאתי שם ד"ה ועד, אף כי לא היתה דרכו כך עכ"ל, ויישר חיליה לאורייתא.

וזה"ל, מִדְּבָר שֶׁהָיָה בְּכָלל וַיֵּצֵא מִן הַכָּלָל לַלְמֹד עַל חֲבִירוֹ, כִּיצַד? וְלֹא תִקְחוּ כּוֹפֵר לִנְפֹשׁ רוּצָח וְהִלָּא הִרִיגַת הַרוּצָח בְּכָלל עֹנֶשֶׁן הִיתָה, וְלִמָּה יֵצֵאתָ? לַלְמֹד, לְרוּצָח הוּא שֶׁאֵין לּוֹקָחִין כּוֹפֵר, אֲבָל לּוֹקָחִין כּוֹפֵר לִשְׁן וְעֵין וִיד וְרֵגֶל עִכ"ל.

הרי לך שאלמלא באה מדה זו ללמד שלוקחין כופר ועין ויד ורגל, היינו מחוייבים לקיים מה שאמר הכתוב כאן עין תחת עין וגו' כמשמעו.

ואין לומר שאינה אלא רשות ליקח כופר, אבל אם לא רצה ליקח כופר עושין לו מדה כנגד מדה. שיש לומר שלא התירה התורה ליקח כופר בנזקי איברים, אלא מפני שאין אנו יכולים לצמצם בפירעון 'כאשר עשה כן יעשה לו'. שפעמים זה מת בחתיכת ידו, וזה אינו מת, ולזה מחוייבים אנו ליקח כופר. מה שהוא אומר, זה בעצם מובא בגמ' שם בפרק החובל, אינני יודע למה הוא החליט להביא זאת דוקא מהמדות של רבי אליעזר, אולי בגלל ששם זה יותר מוגדר שזאת 'מדה', אבל כבר הגמ' דנה בכך. ואולי גם משום דמסתברא שהבריייתא היא מקור הגמרא. יתכן גם מפני שבגמרא דחו זאת, ויותר מדויק הקשו על זאת, לפי מה שהסברנו בשיעור [מוצש"ק נצבים וילך ה'תש"פ] שהדחיות שם אינן גמורות.

ואם תאמר למה נאמר בפ' זה? יש לומר שבא להשמיענו שבדיני שמים כך הוא, ונפקא מינה מ"ש חז"ל שאעפ"י שנתן לו כופר משלם, ואפי' נתן לו כל ממון שבעולם – אפילו אם ישלם לו

בעס', שאהרן ראה שהחל הנגף, הרי זה היה ידוע לו כבר מלפני כן, שהרי כתוב 'כי יצא הקצף וגו'.

הוא מתרץ דבר נפלא. וכי אתה חושב שזאת סגולה שעובדת בכל מקרה, שאם שמים קטורת זה מבטל את המגיפה? משה רבינו אומר לאהרן, 'קח את המחתה ותן עליה אש מעל המזבח ושים קטורת והולך מהרה אל העדה', אבל לגבי אהרן כתוב 'ויקח אהרן וגו' וירץ אל תוך הקהל'. 'אל תוך הקהל' היינו, שהוא נכנס ללב שלהם, הוא החזיר אותם בתשובה ותיקן אותם. קטורת זה לא עובד אך ורק בתורת סגולה, שאם שמים קטורת זה עושה ריח טוב וכו' והמגיפה מתבטלת. חושבני כי לכך הוא מתכוון.

הוא כותב כך, רצון הפסוק, שאף על פי שנתן הקטורת, לא הועיל כי אם בחברת תשובה וחרטה. ולכן אמר שרץ אל תוך הקהל, לזרום על דרכי התשובה. וזהו ויתן את הקטורת, שהניח מעשה הקטורת, מלשון [בראשית ל"א, ז'] ולא נתנו אֱלֹהִים, ואז ויכפר על העם. עכ"ל.

הוא מפרש את הפסוק 'ויתן את הקטורת', לא כפשוטו, אלא הפוך, שהוא עזב את הקטורת, כי לא הקטורת בלבד היא שפועלת, אלא ע"י שהוא נכנס 'אל תוך הקהל', נכנס ללב של הקהל, והחזיר אותם בתשובה.

א"כ בעצם, מה הקשר? מה הדבר שעוזר, הקטורת או התשובה? תחליט. אם צריך תשובה, אז מה עושה הקטורת? מה היא מוסיפה? אלא התשובה, שבקטורת ישנה סגולה לחזור בתשובה. זהו דבר נפלא. דהיינו, הסגולה של הקטורת, זה מה שגילה מלאך המות למשה רבינו, שהקטורת יש בה כח רוחני המעורר את האנשים לחזור בתשובה. [נרחיב בס"ד בדרשת חול המועד סוכות].

למדנו זאת מדברי הזוהר הקדוש בפרשת ויקהל [דף ר"ח ע"ב], כד סליק ההוא עמודא

מההיא מעלה עשן, הוה מברר לביה בברירו (דנהירו בחדוה), למפלח למאריה, ואעבר מניה זוהמא דיצר הרע, ולא הוה ליה אלא לבא חדא לְקַבֵּיל אָבוּה דבשמיא. בגין דקטורת, תבירו דיצר הרע איהו ודאי בכל סטריין. וכמא דציין הוה קאים על ניסא, אוף קטורת. דלית לך מלה בעלמא למתבר ליה לסטרא אחרא, בר קטורת.

בספר מזהב ומפז [דף תקס"ד] הביא גם מדברי הזוה"ק בפרשת וירא, שם היה מעשה של רב אחא בכפר טרשא, אמרו פיטום הקטורת, ושם כתוב שהוא שמע קול שאמר לו שיגיד להם שיחזרו בתשובה. אז הוא אומר, כי הסגולה של הקטורת היא, כי יש בה מעלה שהיא משפיעה על האנשים לתקן ולחזור בתשובה. אותו הדבר לגבי קריאת הקטורת.

הוא כותב כך, מעלת קריאת הקטורת נמי הוי הכי, שהיא יש בה ג"כ כח זה לסלק את החיצונים השורים על האדם מפני חטאיו, וממילא האדם שב בתשובה ומתבטלת הגזירה הרעה.

דהיינו, כאשר האדם קורא את פיטום הקטורת בכוונה, מלה במלה, אז יש בכך את הסגולה לטהר את הלב שלו, והוא מתעורר עי"ז לחזור בתשובה. כך יוצא, אם מצרפים את כל הדברים.

וחושבני כי לכך גם מתכוון הרמ"א בספרו תורת העולה [ח"ב פ' י"ח] שכתב בזה"ל, הקטורת עוצר המגפה, והוא האמת בעצמו, שכשישראל עושין תשובה המגפה נעצרה.

א"כ יוצא שבעצם ישנו כאן שילוב בין הקטורת – או הקטורת בעצמה או אמירת פיטום הקטורת – וזה משפיע על האדם, מזכך לו את הלב, והדבר מקרב אותו לחזור בתשובה.

לכן חשוב מאד שאומרים בימים הללו את פיטום הקטורת, כי בעוה"ר המצב הוא חמור, ואין לנו עצה אלא לחזור בתשובה, בפרט

ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים, ששה דברים, רמז לששה סדרי משנה. היינו, 'צרי' כנגד סדר זרעים, שהצרי מין ממני זרעים. 'דבש' כנגד סדר מועד, שבו מועדות ה' שבהן רוב המצוות המתקין מדבש צופים. 'נכאת' זה סדר נשים, למאן דאמר וַיֵּאָמֶר אֶת כָּל בֵּית נְכֵתָהּ (מ"ב כ' י"ג) זו אשתו. יש אומרים בגמ' סנהדרין שזה אשתו של חזקיהו. ד"א 'נכאת' הוא קיבוץ מיני בשמים שהנשים מתקשטות בהן. 'זלוט' זה סדר נזקים, כמן דאמ' מי שיש ברשותו דבר מזיק למיקם בארור, שתרגם ליט. תרגום של ארור זה ליט, זהו 'לוט'. 'בטנים' זה סדר קדשים, דאית ביה כל מיני מנחות וקרבות וסלתות שהן כפרה לגוף וקיום הבטן. מסתבר שהוא מתכוון כפרה לגוף, כי עניין הקרבות הוא שכאשר שוחטים את הקרבן הוא מכפר עליו, כי הוא צריך לחשוב שהיה ראוי לעשות לו כך. שרפו את הקרבן, גם לו היה ראוי לעשות זאת. וזה גם קיום הבטן, לכהנים. 'שקדים' זה סדר טהרות, כי היכי דאמרי, מאן דבאעי למהוי חסידא, להוי שקדן בטהרות. בקיצור זהו זכות של לימוד ששה סדרי משנה.

ברם ישנו שם עוד דבר, 'קחו מזמרת הארץ בכליכם', תשמעו הפלא ופלא, 'מזמרת' היינו מזמורים, דהיינו אמירת מזמורי תהלים.

זאת הסגולה של פסוק זה, וכמובן העניין הוא שבעצם הקב"ה מחפש אותנו, הקב"ה רוצה שנתקרב אליו, ע"י אמירת מזמורי תהלים ולימוד תורה, יכולים לתקן הרבה בעז"ה.

יהי רצון, הקב"ה יזכנו, ויכתוב את כולנו בספר מחילה וסליחה וכפרה, ויציל אותנו מכל הצרות ומן הדבר ומגיפה, יעצור וימנע את המגיפה והדבר מעלינו, אכ"ר.

דברי מרן שליט"א בשבח הקובץ החדש דברי חפץ חלק ט"ז – תשרי התשפ"א בשל"ב.

ברוך ה' ישנן גם בשורות טובות, יצא לאור כעת הקובץ התורני דברי חפץ חלק ט"ז, ממש תורה מפוארה בכלי מפואר.

בימים הללו, שלצערנו ישנן הרבה פירצות וקשיים והפרעות, כבר 'כשל כח הסבל' לעורר את הציבור לחזור בתשובה ולתקן. אבל ב"ה יש לנו את 'תולעת יעקב' אשר כוחה בפה, עם ישראל כוחם בפיהם, בתפילות. יש את העניין של אמירת פיטום הקטורת, שהיא מסוגלת.

וישנו דבר נוסף המסוגל לכך, מה שכתוב בספרים, להגיד את הפסוק [בראשית מ"ג, י"א] וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם-יֵכֶן אֶפְוֹא זֹאת עֲשֹׂה קָחוּ מִזְמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכָלֵיכֶם וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנְחָה מֵעֵט צָרִי וּמֵעֵט דְּבִשׁ נִכְאֵת וְלוֹט בְּטָנִים וּשְׁקָדִים. כתוב בספר צרור המור בשם חז"ל, שאם אדם נכנס ח"ו למקום שישנה שם מגיפה, שיאמר ג' פעמים את הפסוק הזה, ובעז"ה הוא יינצל. [אולי אין כוונתו לחז"ל ממש, כי הרי כתב רק אמרו ז"ל, ולא אמרו חז"ל].

אבל שוב הפעם, זה לא העניין רק 'להגיד' את הפסוק, אלא צריך להבין מה כתוב בו. בפסוק זה ישנן עשרים וארבע מלים, וכאשר אומרים אותו ג"פ זה שבעים ושתים, כנגד שם בן ע"ב. במלים 'מעט צרי ומעט דבש נכאת ולוט בטנים ושקדים', ישנו שם קדוש, כידוע בספרים, צדנלב"ש, לכוון אותו עם הניקוד שלו.

אמנם אנחנו לצערנו לא מבינים הרבה, אבל לכל הפחות את הדברים שאנחנו יכולים לדעת מבחינה חיצונית, להגיד זאת בכוונה ראויה. וה' לא ימנע טוב להולכים בתמים.

שאלה מהקהל: באיזה ניקוד לכוין?

תשובת מרן שליט"א: כפי ניקודם בפסוק, דהיינו צִדְנִי לְבָשׁ.

אולם, בפסוק זה ישנו עוד רמז מיוחד. בספרי חכמי תימן נע"ג, יש לגבי הפסוק הזה 'מעט צרי ומעט דבש' דבר הפלא ופלא.

מי שיראה במדרש הגדול [שם עמ' תשל"ב], מובא בהערות הוספה, לגבי הפסוק 'מעט צרי

דבר ראשון, מגיע ברכת יישר כוח לרב שילה הי"ו, שהוא דואג לענייני, כי אם אין קמח אין תורה, בלעדי זה לא היה יוצא לאור כלום. ב"ה כבר שנים ע"ג שנים – זאת כבר חוברת ט"ו – יוצאת לאור בסדר.

בחוברת הזאת החדשה, ישנם דברים ממש נפלאים בהרבה עניינים, אינני יודע ממה להתחיל, מה יותר חשוב ומה פחות חשוב כיון שהכל חשוב. אבל לפי מה שאני רואה כעת, אחד הדברים החשובים, הדפסנו כאן את הלכות שלום בית מתוך שלחן ערוך המקוצר חלק תשיעי שעדיין לא יצא לאור. מן השמים יצא ונזדמן כך, כי הספר עדיין אינו מודפס ועד שיודפס, שיהיה לפחות כאן. זהו נושא חשוב מאד, להכניס שלום בבתי ישראל.

כמרכן לגבי מה שדיברנו [שיעור מוצש"ק ראה ה'תש"פ] בעניין המזוזה, כי אסור לקבוע את המזוזה כשהיא גלויה, ושהדבר מעכב. יש כאן תשובה ארוכה בעניין זה. ועוד כל מיני נושאים. וגם בעניין של המגיפה, ישנה כאן תשובה מיוחדת שכתבנו בנושא שכאשר ח"ו בתי הכנסיות סגורים, האם מותר ליחיד ללמוד שם, כי כתוב בגמ' ב"ק דף ס: אל יכנס אדם יחידי לבית הכנסת מפני שמלאך המות מפקיד שם כליו. ישנו כאן מאמר מיוחד, תחת השם 'כלי המלאך'.

אני אומר ממש 'על קצה המזלג', כי ישנם כאן הרבה תשובות ומאמרים בעניינים שונים, כגון הכנסת קדירות לסוכה, ובעניין הפסוק שמוסיפים בתפילת מוסף 'זכר לעולם בריתו', מה שנמצא בנוסח שלנו, מתברר דברים מעניינים. ויש פה לגבי סדר תפילת היחיד, ועל לחם עוני, שכתבו ידידינו הרבנים האחים טולידאנו. ועל עניין מסורת תימן בארץ ישראל, מעמדה ההלכתי, להחזיק את המסורת מבלי קשר להלכות ולפסקים של הספרדים. וכן מאמר בעניין שינה בשבת תענוג, ובעניין פיאת הראש, וכהנה וכהנה. קשה להיכנס לפרטי הפרטים. זה ממש מרנין את הלב.

אחד מתלמידי החכמים החשובים בזמנינו שראה את החוברת הזאת, אמר, מי פילל ומי מילל שיהיו דברים כאלה. הוא אומר, אילו היה דברים כאלה כאשר התימנים עלו לארץ ישראל, לא היינו מגיעים למצב שאנשים שלנו פנו והלכו לרעות בשדות זרים. ברוך ה' שיהדות תימן הבנויה על התורה ועל העבודה, אם היו את הכלים האלה, משהו מרכזי שמאגד ומאחד את כולם, שלא צריכים לחפש אותה במקומות אחרים. ב"ה ישנה תורה מרובה ביהדות תימן, בתוכינו. אמנם יש עוד הרבה מה להוסיף כהנה וכהנה, זה עדיין רק ממש דברים קטנים, יש עוד הרבה מה לעשות ומה לפעול בתוכינו, בנושאים שלנו, דברים שצריכים ללבן ולחזק.

השם ברוך הוא יזכנו, להגדיל תורה ולהאדירה. כל העושים והמעשים, ועל צבא תהילתם ידידינו הנכבדים והנעלים העורכים הרה"ג איתמר כהן שליט"א והרה"ג אביחי שרעבי שליט"א אשר יגעו ועמלו רבות בזה, הקב"ה יחזק אותם, ויסיפו כהנה וכהנה עשר מעלות בקודש. וכן אלופי ומיודעי רב הפעלים הרב שילה הי"ו, שבעז"ה יעשה עוד הרבה דברים טובים, וש"המגבית השנתית" תצליח, כי אם המגבית תצליח ותשגשג, אזי נראה עוד יותר פירות נהדרים בעז"ה כהנה וכהנה. אכ"ר.

הודעה חשובה!

שיעור זה הוקלד עפ"י שמיעה בעיקר, נערך והגה לפי הבנת העורך.

השיעור היה לנגד עיני מרן שליט"א קודם הוצאתו, הוסיף עניינים וציין מקורות, שיפר ותיקן דברים רבים, אולם מפאת העומס הרב המונח על כתפיו, נבצר ממנו לעבור הגהה מדוקדקת, להאיר ולהעיר בהרחבה כבשיעורים שעברו.

לאור האמור, בכל ספק או שאלה המתעוררת למעיין בשיעור זה, יש לו לברר היטב את הדבר להלכה ולמעשה אצל מרן שליט"א. הערות ותיקונים יתקבלו ברצון.